

Resultaten van de Bodembreed Forum themagroep

Aanpak IBC-locaties herzien

De overheid wil de nazorg van IBC- en stortlocaties de komende jaren zo veel mogelijk beëindigen. Voor de probleemeigenaren, veelal lokale overheden, betekent een herziene aanpak veel onzekerheid. Een themagroep van het BodemBreed Forum zet zich in om tot concrete oplossingen te komen, met inspiratiesessies, een 'schijf van vijf' die kansen en oplossingen in beeld brengt en door samenwerking met het Uitvoeringsprogramma (UP).

Door: Vincent Breij, Rob Dijcker, Nanne Hoekstra, Chris Jansonius, Tobias Praamstra, Peter Rood

Over de auteurs:

drs. V.J.M. Breij, namens Bodemzorg
ir. R. Dijcker, Wittenveen+Bos
ir. N.K. Hoekstra, Deltares
ing. C.W.F. Jansonius, Arcadis
ir. T.F. Praamstra, Tauw
ing. P.J.H. Rood, zelfstandig adviseur
De auteurs zitten allen in de themagroep Herziening IBC-locaties van het Bodembreed Forum.

In het *Convenant bodem en ondergrond 2016-2020* hebben het Ministerie van IenM, de provincies, gemeenten en Unie van Waterschappen afgesproken de nazorg van IBC-locaties en stortlocaties de komende jaren zo veel mogelijk te beëindigen. IBC-locaties zijn - na de aanpak van de spoedlocaties - te beschouwen als de resterende saneringsopgave.

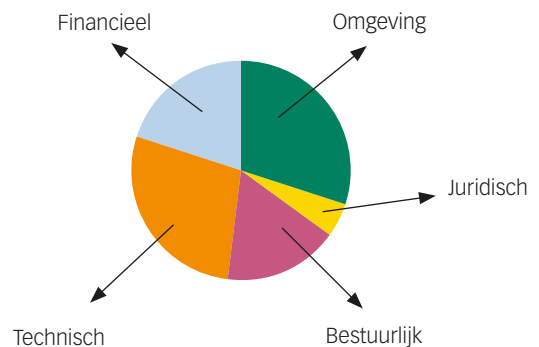
Een landelijk dekkend beeld van het aantal locaties ontbreekt. In 2015 is het totale aantal IBC-locaties voorlopig geschat op 2.388 en het aantal 'klassieke' IBC-locaties op 100 á 200.¹ Bij deze laatste groep is de aanpak gebaseerd op fysieke isolatie door afdekken en/of damwanden, soms een permanente beheersing door middel van onttrekking en zuivering van grondwater, en intensieve controle op de effectiviteit van de maatregelen (monitoring). De ontwerpen ervan dateren uit de jaren '80 en '90, kort na het begin van de Nederlandse bodemsaneringsoperatie. Voor veel stortlocaties geldt hetzelfde. De jaarlijkse nazorgkosten lopen in de miljoenen euro's.

De afgelopen decennia is er veel kennis verzameld over bodemverontreiniging en sanering ervan. Het bodembeleid heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld. De kostenbesparing die dit op termijn kan opleveren, de effecten van natuurlijke afbraak in de loop der jaren, de betere kennis die er nu is over feitelijke risico's van verontreinigingen, de gebiedsbenadering én mogelijkheden voor herontwikkeling bieden kansen voor een herziene aanpak.

Voor de probleemeigenaren, veelal lokale overheden, betekent een andere aanpak vooral ook onzekerheid. Is het beëindigen milieuhygiënisch wel verantwoord? Hoe gaat de omgeving hierop reageren? Wat zijn de financiële risico's van een eindige aanpak? De voordelen van een herziene aanpak lijken soms niet op te wegen tegen deze onzekerheid. Er is dus meer nodig om iets aan deze situatie te veranderen.

THEMAGROEP HERZIENE AANPAK IBC-LOCATIES

De themagroep 'Herziene aanpak IBC-locaties' van het *BodemBreed Forum* - een platform voor professionals in het werkveld van de bodem en de ondergrond - zet haar kennis en ervaring in om meer en sneller resultaten te boeken.² In 2016 is zij gestart met inspiratiesessies, letterlijk op en naast IBC locaties, met als doel het onderwerp onder de aandacht te brengen en kennis en expertise uit te wisselen met en tussen probleemeigenaren, overheden en marktpartijen. Zo waren er sessies - alle met een mooie opkomst - bij het EMK-terrein in Krimpen a/d IJssel, de Vetgasfabriek in Amersfoort, de Albert Schweitzerdreef/Steendijkpolder in Maassluis en het Griftpark in Utrecht. Daarop zijn problematiek en oplossingsrichtingen van deze concrete casussen besproken.

FIGUUR 1: DE SCHIJF VAN VIJF.

Afbouw nazorg IBC kan
beter en sneller

SCHIJF VAN VIJF

Mede op basis van de inspiratiesessies heeft de themagroep de 'schijf van vijf' ontwikkeld als model om de succesfactoren inzichtelijk te maken en gereedschappen te ontwikkelen voor de herziene aanpak. Het idee erachter is dat meerdere factoren bepalen of een herziene aanpak van IBC-locaties zinvol is.³ Door deze

factoren gelijktijdig en in samenhang te beschouwen, worden kansen op afbouw en mogelijke oplossingen inzichtelijk.

'Schijf van vijf' maakt kansen en oplossingen inzichtelijk

Sinds de jaren '80 is veel **technische** kennis verzameld over de rol die natuurlijke afbraak van organische verontreinigingen kan spelen en de risico's van verontreiniging (verspreiding, blootstelling). Ook is er nu saneringstechnisch, vooral *in situ*, veel meer mogelijk dan destijds en kan de verontreinigingssituatie aanzienlijk zijn veranderd, waardoor bepaalde technieken weer kansrijk zijn geworden.

Voor een succesvolle herziene aanpak is echter meer nodig, zo blijkt. Behalve technisch kunnen succesfactoren bestuurlijk, financieel, juridisch of omgeving gerelateerd zijn. Om te beginnen is het convenant **bestuurlijk** een impuls om eindige oplossingen nadrukkelijker te onderzoeken. Ook de overdracht van het bevoegd gezag over de bodem in het kader van de Omgevingswet van de provincie aan de gemeente is een goede aanleiding om na te gaan wie waar precies (financieel) voor verantwoordelijk is, en vooral ook, hoe het efficiënter kan.

Herontwikkeling of verbetering van de leefomgeving (**omgeving**) kan een goede aanleiding zijn om een definitieve saneringsaanpak te realiseren. Gebiedsgericht grondwaterbeheer kan een aanleiding zijn om de aanpak van meerdere nazorglocaties – vaak in stedelijke gebied - gelijktijdig te herzien.

Voor een eindige aanpak kan eenmalig meer geld nodig zijn dan jaarlijks nodig is voor eeuwigdurende nazorg (**financieel**). Financiering is daarmee een belangrijke factor. Daarnaast, welke

keuze ook wordt gemaakt, aan elke keuze zijn financiële risico's verbonden. Inzicht in deze risico's is vereist, net als oplossingen om er mee om te gaan. Afkoop van verplichtingen en risico's is al gangbaar, maar er zijn meerdere oplossingen mogelijk, zoals constructies waarbij de risico's worden gedeeld, een risicofonds, et cetera.

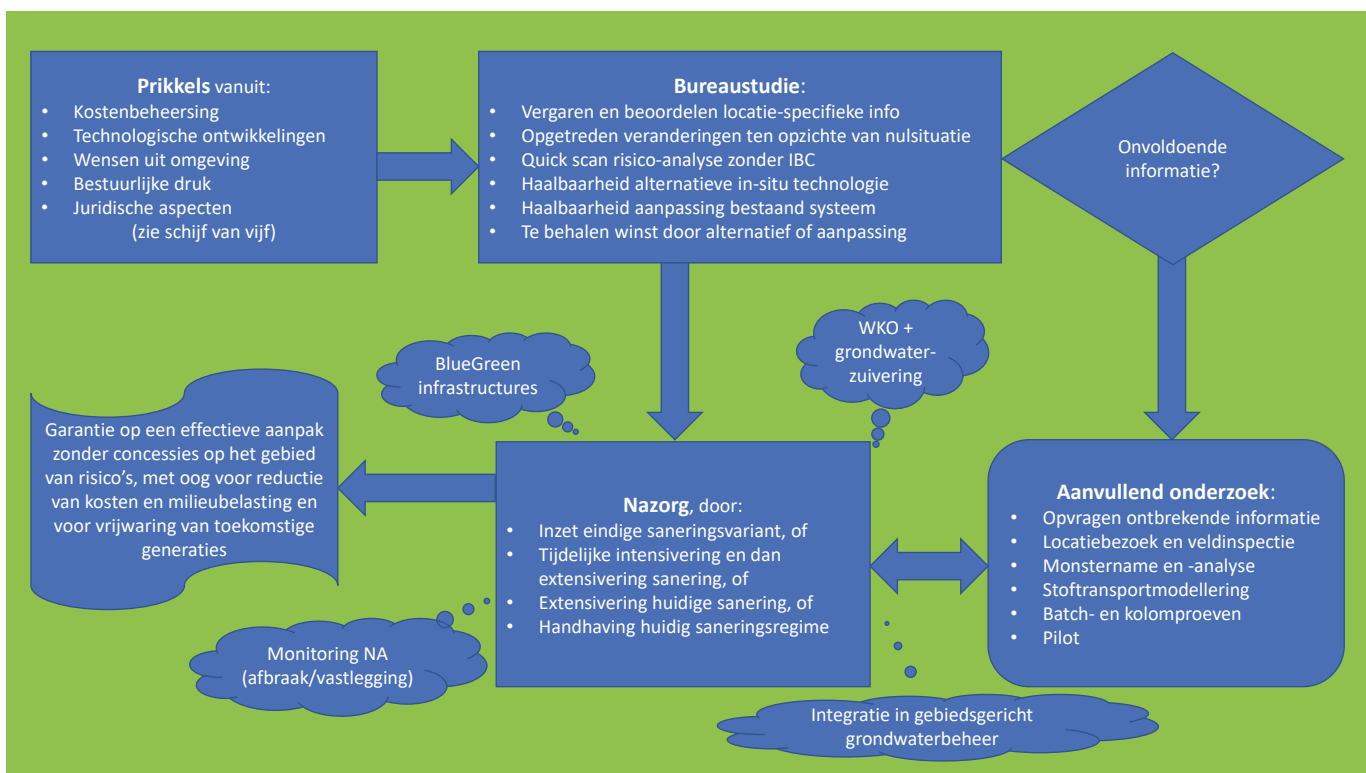
Beschikkingen uit het verleden sluiten soms niet meer aan op het huidige beleid (**juridisch**). Dit kan aanleiding zijn om de beschikking of de IBC-aanpak aan te passen. Private en publiek-rechtelijke belangen kunnen elkaar uitsluiten. Hoe meer de verschillende belangen met elkaar in overeenstemming zijn, hoe groter de kans op een succesvolle herziening van de aanpak.

Inzicht in de mogelijke succesfactoren is een eerste stap naar oplossingen. Hoe meer factoren bijdragen ("lichten op groen"), des te groter de kans op een succesvolle herziening. De visie van de werkgroep op de herziene aanpak, met daarbij ook een uitgebreidere beschrijving van de schijf en de verschillende succesfactoren daarin, is te vinden op de website van het Bodembreed Forum.²

SAMENWERKING MET HET UITVOERINGSPROGRAMMA

Het Uitvoeringsprogramma (UP) van de overheid moet er mede voor zorgen dat de gestelde doelen in het convenant worden bereikt. Het UP en de themagroep streven, vanuit verschillende achtergronden, dus hetzelfde doel na en onderhouden daarom nauw contact met elkaar. In het kader daarvan heeft de themagroep aan het UP het volgende geadviseerd:

1. Er is op dit moment geen sluitend overzicht van de nazorglocaties. Een aanzet is gegeven in de quickscan IBC-locaties.¹ Daarbij kunnen de aard en problematiek van nazorglocaties onderling sterk verschillen, met definitieverschillen tot gevolg. Een beter overzicht van relevante locaties is gewenst.
2. Ontwikkel – als uitwerking van de schijf van vijf – een systematiek met instrumenten waarmee de verschillende succesfactoren voor een herziene aanpak optimaal kunnen worden

FIGUUR 2: MODEL HERZIENE AANPAK IBC OP BASIS VAN SCHIJF VAN VIJF.

geanalyseerd en benut. De systematiek en instrumenten moeten bruikbaar zijn voor zowel de probleemhebbers zelf als hun adviseurs. Het model dient ook voor te sorteren op de nieuwe Omgevingswet. Een voorbeeld van zo'n afwegingsinstrument is het *financieel model* dat in 2016 in opdracht van het Ministerie voor deze afweging is ontwikkeld. Met het model kunnen de voor- en nadelen van een IBC-aanpak en een eindige aanpak op een uniforme manier tegen elkaar worden afgewogen.

Succesfactoren kunnen beter worden geanalyseerd en benut

Het UP heeft het advies van de themagroep overgenomen in haar kennisvraag aan de markt. De themagroep zal de opdracht als klankbordgroep blijven volgen en toetsen.

VERVOLGACTIVITEITEN

Op donderdag 26 oktober 2017 organiseert de themagroep een interactieve sessie: inzet van de 'schijf van vijf' voor een hernieuwde benadering van IBC-locaties. Voor deze middag roept de themagroep (probleem)eigenaren op om eigen cases in te brengen. Geselecteerde cases zullen op basis van de schijf van vijf door een groep professionals 'live' worden doorgelicht.

Meer informatie over onze themagroep en de interactieve sessie op 26 oktober is te vinden op de website.² Op de site vindt u ook de verslagen van de genoemde sessies, de visie van de werkgroep op de herziene aanpak en een uitgebreidere beschrijving van de schijf en de verschillende succesfactoren.

IBC-locatie Oosteinderpoel

In april 2016 stond in dit vakblad een artikel over de actieve aanpak van IBC-locaties⁴, met als voorbeeld de sanering en herontwikkeling van 'de olieputten van Van Staveren' in natuurgebied Oosteinderpoel in Aalsmeer. In de jaren '50 en '60 is op deze locatie in twee putten - legaal - olieafval verwerkt. Verwijderen werd in de jaren '80 en '90 te kostbaar bevonden. De IBC-maatregelen bestonden uit een houten damwand, hekken en het monitoren van de grondwaterkwaliteit. De voormalige eigenaar had de verantwoordelijkheid voor de verontreiniging in 2006 afgekocht bij Bodemzorg. De sanering is eerder dit jaar afgerond. Alle puur product en sterk verontreinigde grond zijn verwijderd. Met de sanering is ook het belangrijkste deel van de grondwaterverontreiniging verwijderd. Een aparte grondwatersanering vindt niet plaats. Met deze maatregelen is het doel van de sanering, een stabiele eindsituatie (trede 3 van de saneringsladder uit *Doorstart A5*), naar verwachting bereikt, al moet dit door middel van monitoring nog wel worden aangetoond. De locatie is al heringericht als natuurgebied. Verschillende succesfactoren hebben aan de definitieve aanpak bijgedragen. Uit onderzoek (*technisch*) bleek dat de afmetingen van de putten in vroegere saneringsonderzoeken conservatief waren gekozen (grote diepte, geen rekening gehouden met taluds), met hoge ramingen van saneringskosten tot gevolg. Eeuwigdurende nazorg zou op de langere termijn duurder zijn dan een eindige aanpak (*financieel*). Mede dankzij de afkoop kon Bodemzorg, als professioneel verantwoordelijke voor de verontreiniging, zelf de afweging maken voor een eindige aanpak. De provincie Noord-Holland droeg bij, vanwege de meerwaarde die de locatie dankzij de sanering kreeg als natuur en voor recreatie (*financieel, omgeving*). Landschap Noord-Holland droeg als nieuwe eigenaar bij aan de herontwikkeling (*financieel, omgeving, juridisch*).

FIGUUR 3: OOSTEINDERPOEL NA AFRONDING SANERING.

IBC-locatie Griffpark

Ook de IBC-maatregelen en de sanering van het huidige Griffpark in Utrecht zijn eerder beschreven in dit blad.⁵ De verontreiniging daar zorgde in de jaren '70 en '80 voor veel beroering, zowel onder bewoners als in de plaatselijke politiek. In de jaren '90 werd deze voormalige gasfabriekslocatie als één van eerste volgens het IBC-principe gesaneerd. De verontreiniging is ingepakt met schermwanden. Door middel van een grondwateronttrekking wordt een kwel-situatie gecreëerd, waardoor zich geen verontreinigd grondwater verspreidt naar de omgeving en de diepere bodem. Op de verontreiniging is een park aangelegd. Ogenscheinlijk herinnert niets aan de oude gasfabriek en het oud zeer in de bodem eronder.

Inmiddels is duidelijk dat de grondwaterverontreiniging buiten de schermwand door de grondwateronttrekking en natuurlijke afbraak - veel eerder dan verwacht - zo goed als volledig (*in situ*) is gesaneerd. Gestimuleerd door dit resultaat wil de verantwoordelijke overheid, Gemeente Utrecht, nu onderzoeken of de nazorg geheel kan worden afgebouwd.

In 2017 start daarom het programma *BestParc (Biological Engineered Stimulation in a Public Accessible Recreation-area in the Center of Utrecht)*. Een consortium van de Universiteit van Wageningen, de Universiteit van Utrecht en Deltares zal in opdracht van de gemeente en met extra financiering van het Ministerie van I&M onderzoeken of de onttrekkingsmaatregelen kunnen worden afgebouwd. Het doel is de kosten van de nazorg met minimaal 80% te reduceren. Om draagvlak te creëren voor de nieuwe maatregelen, zullen bewoners vroegtijdig bij het onderzoek en de implementatie van nieuwe maatregelen worden betrokken.

FIGUUR 4: GRIFFPARK.

REFERENTIES

1. Alphenaar A., Van de Velde A. (2015). Quickscan/karakterisering IBC-locaties. TTE projectnummer C15022.
2. Themagroep IBC locaties: www.bodembreedforum.nl/themagroepen/ibc/.
3. Technische commissie bodem, Advies Eindig beheer grote voormalige bodemsaneringslocaties met IBC regime, TCB A108 (2015), 16 december 2015.
4. Thomas J., Rozing M.J.M., Breij V.J.M., 2015, Actieve aanpak IBC-locatie, Bodemzorg saneert olieputten in natuurgebied Oosteinderpoel. *Bodem*, 25(2): 24-26.
5. Manders, B., Van Lit, A., Leurink, G. (2009) Griffpark: van eeuwigdurende nazorg naar no-zorg. *Bodem* 19(3): 6-8.